

Profesor dr. Michal Topolský, vedúci Katedry dialektického a historického materializmu na Lekárskej fakulte UK a predseda Socialistickej akadémie, zastáva jedno z významných miest v našej filozofickej obci. Preto sa s veľkým záujmom púšťame do štúdia jeho článku *Rozmýšľanie o dogmatizme a o tom, ako bojovať proti nemu*. Nie je totiž každodenným zjavom, aby sa čitateľ stretával s osobnou filozofickou konfesiou a genézou popredného predstaviteľa nášho ideologického frontu.

Nemôžem podrobne odpovedať na celú reťaz myšlienok a názorov, ktoré sú obsiahnuté v článku s. Topolského. Čitateľ, ale najmä filozofický pracovník, si ich bude komentovať v myslí sám. Mám k čitateľovi len jednu prosbu: aby si dal námahu sledovať predmet „sporu“ aj retrospektívne, teda aby sa pozrel na môj *Úvod v Kapitolách z dejín slovenskej filozofie* (1957), na Topolského články *Bojovnou vedou proti revizionistickým vplyvom* (Predvoj 1959, č. 14) a *Ešte raz o pokroku a pokrokovosti* (tamže 1958, č. 11) i na môj článok *Nad metódou dejín filozofie v Otázkach marxistickej filozofie* (1965, č. 4), ktorý bol bezprostrednou príčinou Topolského repliky.

Vo svojej stručnej odpovedi chcem hovoriť iba k veciam, týkajúcim sa mnou formulovaných alebo kritizovaných náhľadov.

1. Na článok s. Jána Uhra *Z dejín slovenskej filozofie* (Predvoj 1957, č. 35) som nereagovala z dvoch príčin: po prvé, s. Uher nepoužíval vo svojej kritike Kapitol neadekvátne hodnotiace termíny (ako napr. revizionizmus) a po druhé, teoretické náhľady s. Uhra sa od tých čias organicky vyvíjali ďalej. Takýto vývin názorov považujem za jav normálny a pozitívny a nie symptom nejakej bezzásadovej premenlivosti.

2. Jadrom repliky s. Topolského je návratný problém imanencie. Vo svojom článku *Nad metódou dejín filozofie* som napísala: „...kritik Kapitol (t. j. prof. Topolský) dokazoval — pozastavujúc sa nad tým, že sa vôbec spomína určitá *špecifičnosť a imanentnosť vývinu filozofie* — že autori popierajú materiálnu podmienenosť myslenia“ (str. 347). Na základe tejto vety s. Topolský vyvodzuje, že som prívrženkyňou imanentizmu a na mnohých stranách dokazuje zhubnosť takejto názorovej pozície. Nech s. Topolský dovoľí, aby som mu pripomenula, že termín imanentnosť označuje čosi iné ako imanentizmus, ktorý je typom osobitnej filozofickej koncepcie s aj mne známymi neprijateľnými konzekvenciami. Pod imanentnosťou vývinu filozofie (ale napr. aj vedy, umenia a pod.) rozumiem prostý fakt, že tento vývin má svoje vlastné vnútorné zákonitosti, že je neredukovateľný na vývin iných prírodných alebo spoločenských oblastí a že ho treba skúmať špecificky adekvátnymi metódami. To by azda ani nebolo potrebné dokazovať, keby jednou z foriem vulgarizácie marxizmu v minulosti nebolo práve popieranie relatívnej svojzákonitosti vývinu filozofie a jeho redukovanie na vývin spoločenský, čo malo za následok metodické a názorové neadekvátnosti a nesprávnosti. Inak aj dnes môžem len opakovať: s. Topolský z toho, že hovorím o špecifičnosti a relatívnej imanentnosti vývinu filozofie, usudzuje, že neuznávam materiálnu podmienenosť myslenia. Pokúša sa mi o tejto elementárnej problematike marxizmu poskytnúť obsahle, ale — nech mi odpustí — konfúzne školenie.

3. S. Topolský píše: „Dogma je výpoveď, výrok, ktorý hoci skôr mal charakter pravdivosti, stratil kontakt so skutočnosťou, ktorú vyjadroval.“ Sú aj také dogmy, ale tie sú menej škodlivé. Horšie sú také dogmy, ktoré nikdy neboli, ani nemohli byť pravdivé: dogma o sv. Trojici, o neomylnosti pápeža, o nesmrteľnosti duše, ale aj o absolútnom zostrovaní triedneho boja po socialistickej revolúcii, o absolútnom protiklade triedneho a všeludského a pod. Keď za názormi tohto druhu stojí absolutistická moc,

vzniká éra dogmatizmu. Teraz azda s. Topolský ľahšie porozumie, o čo ide: keď on v období redogmatizácie zaradoval autorov Kapitol medzi tých, čo podľahli revizionizmu a mobilizoval proti nemu bojovnú vedu, bola to kvalitatívne iná situácia, ako keď som si dovolila dnes na základe evidentných faktov poukázať na nepriaznivé dôsledky dogmatickej pozície pre teoretický rozvoj filozofie. Vyslovila som poľutovanie, že Kapitoly sa stretli s „nálepkujúcou“, čisto ideologizujúcou kritikou, a nie kritikou serióznou, odbornou. Nie je fair, keď s. Topolský dnes zmenšuje adresnosť svojho niekdajšieho článku v Predvoji hovoriac, že sa vlastne vôbec netýkal Kapitol, že „s Kapitolami . . . nikdy nikde nediskutoval“, že „nikde . . . Kapitoly ani nekomentoval“.

4. S. Topolský píše, že vedec sa môže dívať na predmet svojej vedy iba dvojakým spôsobom: alebo ho chápe ako objektívnu skutočnosť, alebo ako čistý obsah vedomia. U profesora filozofie je takéto konštatovanie prinajmenej prekvapujúce. Z dejín filozofie poznáme o tomto probléme celý vejár koncepcií, ktorých podstatné zvláštnosti možno postihnúť delením prinajmenej do štyroch typov. Sú to objektívny idealizmus, subjektívny idealizmus, mechanistický materializmus a dialektický materializmus. Keby bolo postačujúce prosté rozlišovanie idealizmu a materializmu, bol by zbytočný Leninov boj proti mechanistickému materializmu a nemal by zmysel ani jeho výrok, že mu je milší hlboký idealistický dialektik než mechanistický materialista. Vôbec veci a ani názory nie sú také jednoduché, aby sa dali členiť na „buď—alebo“, teda do dvoch oddielov — bieleho a čierneho, pravdivého a nepravdivého; protirečenie nie je iba medzi nimi, ale — a predovšetkým — v nich samých. Tým vzniká aj ich nevyčerpatelná kvalitatívna mnohotvárnosť, ktorú iba z didaktických alebo pracovných príčin klasifikujeme na čo najmenej oddielov. Existuje celá stupnica idealizmov a celá stupnica materializmov, no — a to je iste nepríjemné — je i celá stupnica koncepcií, ktoré majú v sebe i jedny, i druhé prvky, tvoriace ich zložitú významovosť a kladúce aj vysoké nároky na ich adekvátne hodnotenie. S. Topolskému však i dnes úplne postačujú dva priečinky: reakčný, idealistický a pokrokový, materialistický. Posledných 10 rokov búrlivého vývinu a ruchu v našej filozofii akoby nezanechalo na ňom nijakých stôp. Túto svoju nezmeniteľnosť stotožňuje s vôľou uchovať svoju vlastnú tvár. O tom však už písať nechcem, lebo je to nie otázka odborne filozofická a zaviedla by nás príliš ďaleko.

Elena Városová